

Radosław PIWOWARSKI*

PREFERENCJE SPOŁECZNE DOTYCZĄCE WIELKOŚCI SEKTORA PUBLICZNEGO ORAZ WYBRANYCH DÓBR PUBLICZNYCH A WYSOKOŚĆ DOCHODU

(Streszczenie)

W modelowych analizach prowadzonych w ramach nowej ekonomii politycznej często przyjmuje się, że osoby zamożne preferują mniejszy rozmiar sektora publicznego (mniejszą ilość dostarczanych dóbr publicznych) niż osoby biedne. Celem artykułu jest empiryczna weryfikacja modelowej zależności pomiędzy wysokością dochodu a preferencjami społecznymi dotyczącymi wielkości sektora publicznego oraz poszczególnych dóbr publicznych. W tym celu wykorzystuje się dane z wyborów parlamentarnych w Polsce za rok 2011, zgromadzone w ramach projektu Polskiego Generalnego Studium Wyborczego (PGSW). Wykorzystując metody statystyczne, bada się rozkład preferencji respondentów, dzieląc ich według średniej i mediany dochodu oraz trzech grup dochodowych. Weryfikuje się rozkład preferencji społecznych dotyczących wzrostu wydatków publicznych, ogółem oraz poszczególnych dóbr publicznych wyrażonych przy pomocy wydatków na: służbę zdrowia, oświatę, bezrobotnych, wojsko, emerytury, dotacje i wsparcie dla biznesu oraz przedsiębiorców, policję i wymiar sprawiedliwości oraz świadczenia socjalne.

Słowa kluczowe: rozkład dochodów; dobra publiczne; preferencje społeczne

Klasyfikacja JEL: H41, H30, D12

1. Wstęp

Celem artykułu jest empiryczna weryfikacja zależności pomiędzy wysokością dochodu a preferencjami społecznymi dotyczącymi wielkości sektora publicznego oraz ilości dostarczanych dóbr publicznych. W modelowych analizach

* Dr, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Ekonomii, Katedra Funkcjonowania Gospodarki; e-mail: radpiw@uni.lodz.pl

najczęściej przyjmuje się, że osoby zamożne preferują mniejszą wielkość sektora publicznego (mniejszą ilość dostarczanych dóbr publicznych) niż osoby biedne. W celu weryfikacji modelowej zależności wykorzystuje się dane z wyborów parlamentarnych w Polsce za rok 2011, zgromadzone w ramach projektu Polskiego Generalnego Studium Wyborczego (PGSW). Stosując metody statystyczne, bada się rozkład preferencji respondentów. Dzieli się ich według średniej i mediany dochodu oraz trzech grup dochodowych. Weryfikacji poddaje się również rozkład preferencji społecznych dotyczących dóbr publicznych wyrażonych przy pomocy wydatków na: służbę zdrowia, oświatę, bezrobotnych, wojsko, emerytury, dotacje i wsparcie dla biznesu oraz przedsiębiorców, policję i wymiar sprawiedliwości oraz świadczenia socjalne.

2. Wielkości sektora publicznego i jego determinanty

Wskazanie uniwersalnych determinant wielkości sektora publicznego wydaje się być trudne choćby ze względu na brak jednolitego wzorca roli państwa w gospodarce. Biorąc pod uwagę wyłącznie Europę, można znaleźć kraje o podobnym poziomie rozwoju gospodarczego, w których wielkość sektora publicznego liczona jako udział wydatków sektora publicznego w PKB jest różna. Przykładowo, w 2014 r. wielkość ta kształtowała się na poziomie: 54,3% dla Belgii; 57,2% dla Danii; 43,9% dla Niemiec; 57,2% dla Francji; 46,6% dla Holandii; 52,3% dla Austrii; 58,7% dla Finlandii; 53,0% dla Szwecji; 44,4% dla Wielkiej Brytanii oraz 45,7% dla niebędącej członkiem UE Norwegii. Podobną tendencję można zaobserwować w przypadku rozwijających się gospodarek. Omawiany wskaźnik wyniósł odpowiednio: 42,0% dla Czech; 38,8% dla Estonii; 50,1% dla Węgier; 41,8% dla Polski; 34,9% dla Rumunii; 49,8% dla Słowenii oraz 41,8% dla Słowacji¹.

Wielkość udziału sektora publicznego (najczęściej jego wzrost) próbuje się wyjaśniać, wskazując różne przyczyny, np. wielkość państwa, stopień rozwoju gospodarczego, organizację polityczną itd.² Istnieje również szereg teorii próbujących wyjaśnić ekspansję sektora publicznego. Warto w tym miejscu wymienić

¹ Źródło: Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00023&plugin=1>; stan na 14.05.2015 r.

² Więcej na ten temat można przeczytać w: S. Lamartina, A. Zaghini, *Increasing public expenditures: Wagner's Law in OECD countries*, German Economic Review 2012/12 (2), s. 149.

choćby: prawo Wagnera, modele polityki³, prawo Baumola czy teorie biurokracji⁴. Każda z wymienionych teorii wskazuje na różne przyczyny wzrostu wielkości sektora publicznego w okresie ostatniego stulecia. Mimo to żadnej z teorii nie da się wskazać jako w pełni zasadnej i uniwersalnej⁵. Interesującym wydaje się jednak zależność pomiędzy wysokością dochodu a rozmiarem sektora publicznego, na którą wskazują: prawo Wagnera czy modele polityki. Poza tym za rzadko podważany stylizowany fakt przyjmuje się, że długookresowo wielkość sektora publicznego rośnie w relacji do dochodu narodowego⁶.

W jednym z trzech komponentów składających się na prawo Wagnera przyjmuje się, że dobra dostarczane przez sektor publiczny posiadają wysoką dochodową elastyczność popytu. Dotyczy to takich dóbr, jak: edukacja, kultura, rekreacja (parki) czy służba zdrowia⁷. Wzrost dochodów będzie powodował więcej niż proporcjonalny wzrost wydatków państwa na te dobra, co skutkuje następnie wzrostem wielkości sektora publicznego.

W modelach polityki zakłada się natomiast, że każdy z obywateli posiada preferencje odnośnie do konsumpcji dobra prywatnego i publicznego, wyrażone przy pomocy funkcji użyteczności. Rozważając prosty model nowej ekonomii politycznej, można pokazać zależność pomiędzy rozkładem dochodów a wielkością sektora publicznego⁸.

Gospodarka składa się z N liczby obywateli, których wielkość dochodów (y) kształtuje się pomiędzy 0 a maksymalną ich wartością \hat{y} . Dobro publiczne (G) dostarczane jest przez rząd, który finansuje je poprzez proporcjonalny podatek o stopie (t). Każdy z obywateli posiada funkcję użyteczności z tytułu konsumpcji dobra prywatnego i publicznego postaci:

$$u_i(t, G) = [1 - t]y_i + b(G), \quad (1)$$

gdzie $b(G)$ jest ściśle wklęsłą i rosnącą funkcją konsumpcji dobra publicznego.

³ Są to modele rozwijane w ramach nowej ekonomii politycznej (ang. *political economics*). Zalicza się do nich przykładowo takie modele, jak: *career concerns*, *probabilistic voting*, *lobbying*, etc.

⁴ Por. J. Hindriks, G.D. Myles, *Intermediate Public Economics*, MIT Press, 2006, s. 73–90.

⁵ *Ibidem*, s. 93.

⁶ Por. A.B. Atkinson, J.E. Stiglitz, *Lectures on Public Economics*, McGraw-Hill, New York 1980, s. 326. Należy jednak zaznaczyć, że istnieją badania wskazujące na fałszywość takiego założenia, np. M. Henrekson, *Wagner's Law – a spurious relationship?*, *Public Finance* 1993/40 (2), s. 406–407.

⁷ Por. J. Hindriks, G.D. Myles, *Intermediate...*, s. 79; D.C. Mueller, *Public Choice III*, Cambridge University Press, Cambridge–New York 2003, s. 509–510.

⁸ Poniższy model został przyjęty za J. Hendriks i G.D. Myles. Por. J. Hindriks, G.D. Myles, *Intermediate...*, s. 81–83.

Korzystając ze średniego poziomu dochodów ($y_{\bar{s}r}$), można zapisać ograniczenie budżetowe rządu:

$$G = tNy_{\bar{s}r}. \quad (2)$$

Na podstawie (1) i (2) można zapisać funkcję użyteczności z konsumpcji dobra publicznego.

$$u_i(G) = \left[1 - \frac{G}{Ny_{\bar{s}r}}\right]y_i + b(G). \quad (3)$$

Różniczkując (3) względem G , otrzymuje się:

$$\frac{du_i(G)}{dG} \equiv -\frac{y_i}{Ny_{\bar{s}r}} + \frac{db(G)}{dG} = 0, \quad \text{co daje } \frac{y_i}{Ny_{\bar{s}r}} = \frac{db(G)}{dG}. \quad (4)$$

Oznacza to, że krańcową korzyść z dodatkowej jednostki dobra publicznego porównuje się do kosztu jej dostarczenia. Koszty zmieniają się wraz ze wzrostem dochodu. Wszystkie osoby zarabiające powyżej średniej płacą kwotowo wyższe podatki niż ich przeciętna wielkość, która jest kluczowa dla ustalenia wysokości wydatków na dobro publiczne. Jednocześnie, ze względu na własności funkcji $b(G)$, wraz ze wzrostem dochodów użyteczność z dodatkowej jednostki dobra publicznego maleje. Wiadomo stąd, że osoby biedne preferują relatywnie większe wydatki na dobro publiczne, a osoby bogate mniejsze. Przyjmując, że o ich rozmiarze zdecyduje głosowanie większościowe, kluczową osobą jest medianowy wyborca. Wielkość dostarczanego dobra publicznego wyznacza się jako:

$$\frac{y_{\text{mediana}}}{Ny_{\bar{s}r}} = \frac{db(G)}{dG}. \quad (5)$$

Relacja pomiędzy medianą i średnią dochodu warunkuje optymalną społecznie wielkość dostarczanego dobra publicznego. Jeśli mediana dochodu jest niższa od średniej, wielkość sektora publicznego będzie relatywnie duża, gdyż medianowy wyborca będzie płacił niższe podatki niż średnia ich wielkość, jednocześnie preferując większe G od osoby o średnim dochodzie⁹. W przypadku gdy mediana jest wyższa od średniej, modelowa wielkość sektora publicznego będzie relatywnie mała. Podobne wnioski formułuje się na podstawie bardziej skomplikowanych modeli zaliczanych do nowej ekonomii politycznej, takich jak modele probabilistycznego

⁹ Identyczne wnioski, posługując się ceną podatkową dla proporcjonalnego opodatkowania, formułuje w teoretycznych rozważaniach na temat preferowanej wielkości wydatków publicznych (sektora publicznego) J.E. Stiglitz. Por. **J.E. Stiglitz**, *Ekonomia sektora publicznego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 188.

głosowania. Przyjmuje się w nich dodatkowo, że wyborcy posiadają np. ideologię polityczną, której rozkład uzależnia się od wysokości uzyskiwanego dochodu¹⁰. Dla wielkości sektora publicznego istotnym jest rozkład dochodów. Założenie prawostronnie skośnego rozkładu wydaje się najwłaściwsze, gdyż jest zgodne z rozkładem dochodów obserwowanym w rzeczywistości w dużej grupie państw¹¹.

3. Wielkość sektora publicznego – analiza empiryczna

Z przeprowadzonej analizy wynika, że osoby o dochodach niższych niż mediana czy średnia będą preferować zwiększanie wielkości sektora publicznego (zwiększanie ilości dostarczanych dóbr publicznych). W celu weryfikacji powyższej tezy korzysta się z danych z badania Polskiego Generalnego Studium Wyborczego z roku 2011¹². Jako dochód przyjmuje się deklarowany dochód netto respondenta w ostatnim miesiącu po doliczeniu do zarobków z pracy głównej dochodów ze wszystkich dodatkowych źródeł. Analizowaną populację tworzą wyłącznie respondenci ujawniający wysokość dochodu¹³. Z tego powodu liczba respondentów badanej populacji zostaje ograniczona w stosunku do oryginalnej próby. Analizowany dochód posiada następujące charakterystyki opisowe: średnia 1732,38 zł; mediana 1325,05 zł. Rozkład jest prawostronnie skośny, co jest zgodne z obserwowanymi rzeczywistymi rozkładami.

Prowadząc analizy krzyżowe, przeprowadza się test niezależności Chi-kwadrat Pearsona. W przeprowadzanych testach hipoteza zerowa zakłada zgodność rozkładu w ramach poszczególnej odpowiedzi pomiędzy grupy dochodowe, czyli że dochód nie różnicuje udzielanych odpowiedzi. Hipoteza alternatywna zakłada, że dochód różnicuje udzielane odpowiedzi.

Zadane w kwestionariuszu ankiety pytanie brzmiało¹⁴: *Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że państwo powinno przede wszystkim dbać o poziom życia*

¹⁰ Por. T. Persson, G. Tabellini, *Political Economics. Explaining Economic Policy*, MIT Press, 2000, s. 52–58.

¹¹ *Ibidem*; J.E. Stiglitz, *op. cit.*, s. 200.

¹² Projekt PGSW zaliczany jest do rodziny narodowych sondaży wyborczych (*National Elections Studies* – NES). Przeprowadzany jest od 1997 r. przy okazji wyborów parlamentarnych. W ramach projektu dostępne są bazy danych zawierające odpowiedzi na szereg kwestionariuszowych pytań. W 2011 r. badana próba zawierała odpowiedzi 1919 respondentów. Więcej na temat projektu można znaleźć na: <http://isppan.waw.pl/pgsw>; stan na 24.06.2015 r.

¹³ Nałożenie takiej restrykcji wydaje się właściwe ze względu na brak możliwości identyfikacji powodów braku udzielenia odpowiedzi, a przez to właściwą interpretację takich danych.

¹⁴ <http://isppan.waw.pl/pgsw>; stan na 24.06.2015 r.

obywateli takich jak Pan(i) przez dotacje, ulgi, darmowe usługi, duże zasiłki, przywileje emerytalne i inne, a pieniądze na to muszą się znaleźć? Na podstawie powyższego pytania określa się preferencje na temat wielkości sektora publicznego. Dzieliąc respondentów względem mediany i średniej dochodu, uzyskuje się wyniki przedstawione w tabeli 1.

TABELA 1: *Preferencje respondentów dotyczące zwiększenia wydatków sektora publicznego w podziale na grupy dochodowe według mediany i średniej*

Grupa dochodowa/ Preferencje	Poniżej mediany	Powyżej mediany	Ogółem	Poniżej średniej	Powyżej średniej	Ogółem
Zdecydowanie tak	241 (66,4%)	122 (33,6%)	363 (34,5%)	282 (77,9%)	80 (22,1%)	362 (34,5%)
Raczej tak	192 (49,9%)	193 (50,1%)	385 (36,7%)	269 (69,9%)	116 (30,1%)	385 (36,7%)
Raczej nie	54 (27,8%)	140 (72,2%)	194 (18,4%)	84 (43,5%)	109 (56,5%)	193 (18,4%)
Zdecydowanie nie	13 (25,0%)	39 (75,0%)	52 (5,0%)	21 (40,4%)	31 (59,6%)	52 (5,0%)
Trudno powiedzieć	26 (44,8%)	32 (55,2%)	58 (5,5%)	41 (70,7%)	17 (29,3%)	58 (5,5%)
Ogółem	526 (50%)	526 (50%)	1052 (100%)	697 (66,4%)	353 (33,6%)	1050 (100%)
Wartości statystyk testowych	Chi-kwadrat Pearsona: 90,758; istotność asymptotyczna 0,000			Chi-kwadrat Pearsona: 85,040; istotność asymptotyczna 0,000		

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Polskiego Generalnego Studium Wyborczego z wyborów w 2011 r.

Z powyższych danych wynika, że respondenci poniżej średniej (77,9%) i poniżej mediany dochodu (66,4%) w znacznej większości zdecydowanie popierają zwiększenie wydatków sektora publicznego. W przypadku odpowiedzi „raczej tak” wielkości te wynoszą odpowiednio (69,9%) i (49,9%). Ostatnia wartość dzieli praktycznie populację równo na pół. Zmniejszenia wydatków sektora publicznego domagają się częściej respondenci posiadający dochody powyżej średniej i mediany. Przeprowadzone testy statystyczne pozwalają na odrzucenie hipotezy zerowej na korzyść alternatywnej. Wysokość dochodów istotnie różnicuje preferencje respondentów odnośnie do wielkości sektora publicznego¹⁵. Uzyskane wyniki pozwalają na potwierdzenie założenia dotyczącego preferencji wyborców przyjmowanego w modelach polityki.

¹⁵ W analizach przyjmuje się poziom istotności $p = 0,01$.

TABELA 2: Preferencje respondentów dotyczące zwiększenia wydatków sektora publicznego w podziale na trzy grupy dochodowe

Grupa dochodowa/ Preferencje	I (0–1055 zł)	II (1060–1750 zł)	III (1760–25 000 zł)	Ogółem
Zdecydowanie tak	177 (50,6%)	106 (30,2%)	79 (22,7%)	362 (34,5%)
Raczej tak	123 (35,1%)	148 (42,2%)	114 (32,8%)	385 (36,7%)
Raczej nie	21 (6,0%)	65 (18,5%)	107 (30,7%)	193 (18,4%)
Zdecydowanie nie	9 (2,6%)	11 (3,1%)	31 (8,9%)	51 (4,9%)
Trudno powiedzieć	20 (5,7%)	21 (6,0%)	17 (4,9%)	58 (5,5%)
Ogółem	350 (100%)	351 (100%)	348 (100%)	1049 (100%)
Wartości statystyk testowych: Chi-kwadrat Pearsona: 122,830; istotność asymptotyczna 0,000				

Źródło: jak w tabeli 1.

Poszerzając analizę, dzieli się respondentów na trzy równoliczne grupy dochodowe (por. tabela 2)¹⁶. Uzyskane dane wskazują na spadek poparcia, wraz ze wzrostem dochodu, dla zwiększania wydatków publicznych wśród zdecydowanie preferujących go respondentów. Odpowiednio (50,6%; 30,2%; 22,7%). Największą grupę raczej popierających wzrost wydatków stanowią respondenci z drugiej grupy dochodowej (42,2%). Mimo to osoby z pierwszej grupy (35,1%) stanowią większy odsetek niż osoby z grupy trzeciej (32,8%). Największe poparcie dla zmniejszenia wydatków sektora, zarówno zdecydowanego, jak i umiarkowanego, odnotowano wśród osób z trzeciej grupy dochodowej. Przeprowadzone testy statystyczne pozwalają na stwierdzenie, że wysokość dochodów istotnie różnicuje preferencje respondentów dotyczące poparcia wielkości sektora publicznego. Rozszerzone wyniki również pozwalają na potwierdzenie założenia dotyczącego preferencji wyborców, przyjmowanego w modelowych analizach w ramach nowej ekonomii politycznej.

4. Dobra publiczne – analiza empiryczna

Definiując dobro publiczne, wskazuje się na jego dwie cechy: nierywalizacyjny charakter konsumpcji oraz brak możliwości wykluczenia z niej kogokolwiek¹⁷. Czyste dobro publiczne w pełni spełnia te dwa kryteria, koszt krańcowy jego udostępnienia jest równy zero i nie istnieje możliwość wykluczenia nikogo z jego konsumpcji. W rzeczywistości sektor publiczny dostarcza szereg dóbr,

¹⁶ Przyjęcie takiego podziału wydaje się najwłaściwsze w przypadku deklarowanego dochodu.

¹⁷ Por. J.E. Stiglitz, *op. cit.*, s. 150–151; S. Owsiak, *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 24–26.

które nie są wyłącznie czystymi dobrami publicznymi i mogłyby z powodzeniem być dostarczane przez sektor prywatny¹⁸. Choć można je teoretycznie rozróżnić, w świadomości społecznej wydają się być utożsamiane wyłącznie jako dobra publiczne. Prowadzona poniżej analiza ma wskazać, czy poszczególne dobra publiczne¹⁹ charakteryzują się preferencjami podobnymi do tych wyrażanych wobec wielkości sektora publicznego. Analizie poddaje się odpowiedzi w rozszerzonej wersji, tj. dla trzech grup dochodowych.

Zadane w kwestionariuszu ankiety pytanie brzmiało²⁰: *Chcielibyśmy teraz porozmawiać na temat wysokości wydatków publicznych przeznaczanych na różne cele. Czy uważa Pan(i), że powinny być większe, czy mniejsze niż dotychczas? Proszę pamiętać, że jeśli Pan(i) powie, iż wydatki w jakiejś dziedzinie należy zwiększyć, może to oznaczać konieczność podwyższenia podatków, a jeśli Pan(i) powie, że należy je zmniejszyć, może to oznaczać mniej usług w danej dziedzinie?* Zaletą tak postawionego pytania jest ograniczenie budżetowe, które powinien uwzględnić respondent. Przez to ujawniane preferencje wydają się bardziej wiarygodne.

TABELA 3: *Preferencje respondentów dotyczące wielkości wydatków publicznych na służbę zdrowia w podziale na trzy grupy dochodowe*

Grupa dochodowa/ Preferencje	I (0–1055 zł)	II (1060–1750 zł)	III (1760–25 000 zł)	Ogółem
Znacznie większe niż dotychczas	160 (45,6%)	151 (43,3%)	125 (35,8%)	436 (41,6%)
Trochę większe niż dotychczas	121 (34,5%)	122 (35,0%)	133 (38,1%)	376 (35,8%)
Takie same	34 (9,7%)	48 (13,8%)	65 (18,6%)	147 (14,0%)
Trochę mniejsze niż dotychczas	10 (2,8%)	11 (3,2%)	12 (3,4%)	33 (3,1%)
Znacznie mniejsze niż dotychczas	8 (2,3%)	3 (0,9%)	5 (1,4%)	16 (1,5%)
Trudno powiedzieć	18 (5,1%)	14 (4,0%)	8 (2,3%)	40 (3,8%)
Odmowa odpowiedzi	0 (0,0%)	0 (0,0%)	1 (0,3%)	1 (0,3%)
Ogółem	351 (100%)	349 (100%)	349 (100%)	1049 (100%)
Wartości statystyk testowych: Chi-kwadrat Pearsona: 23,429; istotność asymptotyczna 0,024				

Źródło: jak w tabeli 1.

¹⁸ Por. J.E. Stiglitz, *op. cit.*, s. 156–157.

¹⁹ Analizowane są wszystkie przypadki dóbr publicznych wskazanych w kwestionariuszu ankiety, niezależnie od tego, czy teoretycznie można je za nie uznać.

²⁰ <http://isppan.waw.pl/pgsw>; stan na 24.06.2015 r.

Znacznego zwiększenia środków na służbę zdrowia chcą przede wszystkim respondenci z pierwszej grupy dochodowej (45,6%) (por. tabela 3). Wraz ze wzrostem dochodu poparcie nieznacznie spada (43,3% i 35,8%). Poparcie dla utrzymania aktualnej skali wydatków lub niewielkiego ich zwiększenia rośnie wraz ze wzrostem dochodu. To samo dotyczy niewielkiego ich zmniejszenia. W przypadku wydatków na służbę zdrowia trudno o jednoznaczną interpretację preferencji społecznych w zależności od uzyskiwanego dochodu²¹.

TABELA 4: Preferencje respondentów dotyczące wielkości wydatków publicznych na oświatę w podziale na trzy grupy dochodowe

Grupa dochodowa/ Preferencje	I (0–1055 zł)	II (1060–1750 zł)	III (1760–25 000 zł)	Ogółem
Znacznie większe niż dotychczas	92 (26,4%)	99 (28,2%)	103 (29,5%)	294 (28,0%)
Trochę większe niż dotychczas	143 (41,0%)	137 (39,0%)	141 (40,4%)	421 (40,1%)
Takie same	76 (21,8%)	77 (21,9%)	90 (25,8%)	243 (23,2%)
Trochę mniejsze niż dotychczas	14 (4,0%)	15 (4,3%)	8 (2,3%)	37 (3,5%)
Znacznie mniejsze niż dotychczas	1 (0,3%)	8 (2,3%)	2 (0,6%)	11 (1,0%)
Trudno powiedzieć	23 (6,6%)	15 (4,3%)	5 (1,4%)	43 (4,1%)
Ogółem	349 (100%)	351 (100%)	349 (100%)	1049 (100%)

Wartości statystyk testowych: Chi-kwadrat Pearsona: 23,767; istotność asymptotyczna 0,008

Źródło: jak w tabeli 1.

Preferencje społeczne dotyczące wydatków na oświatę albo wykazują tendencję rosnącą (znaczące zwiększenie lub takie same wydatki), albo podlegają niewielkim wahaniom (trochę większe lub mniejsze wydatki) (por. tabela 4). Wydaje się, że występuje społeczne poparcie dla przynajmniej niezmnieszenia wydatków na oświatę, które jest zbliżone w różnych grupach dochodowych lub w niewielkim stopniu wzrasta wraz z wielkością dochodu²². Odnotowane różnice w liczebności poszczególnych grup są istotne statystycznie.

²¹ Różnice w udzielanych odpowiedziach są istotne statystycznie na poziomie $p = 0,05$.

²² W tym przypadku można przypuszczać, że elastyczność dochodowa popytu jest dodatnia. Na podstawie posiadanych danych nie da się jednak określić, czy jej wartość jest zgodna z prawem Wagnera.

TABELA 5: *Preferencje respondentów dotyczące wielkości wydatków publicznych na bezrobotnych w podziale na trzy grupy dochodowe*

Grupa dochodowa/ Preferencje	I (0–1055 zł)	II (1060–1750 zł)	III (1760–25 000 zł)	Ogółem
Znacznie większe niż dotychczas	73 (20,9%)	66 (18,8%)	42 (12,0%)	181 (17,2%)
Trochę większe niż dotychczas	115 (32,9%)	111 (31,6%)	93 (26,6%)	319 (30,4%)
Takie same	81 (23,1%)	103 (29,3%)	126 (36,0%)	310 (29,5%)
Trochę mniejsze niż dotychczas	35 (10,0%)	27 (7,7%)	44 (12,6%)	106 (10,1%)
Znacznie mniejsze niż dotychczas	21 (6,0%)	16 (4,6%)	19 (5,4%)	56 (5,3%)
Trudno powiedzieć	25 (7,1%)	28 (8,0%)	26 (7,4%)	79 (7,5%)
Ogółem	351 (100%)	350 (100%)	350 (100%)	1051 (100%)

Wartości statystyk testowych: Chi-kwadrat Pearsona: 26,109; istotność asymptotyczna 0,004

Źródło: jak w tabeli 1.

Poparcie dla zwiększania wydatków na bezrobotnych, zarówno znaczne, jak i niewielkie, spada wraz ze wzrostem dochodu (por. tabela 5). Rośnie natomiast w przypadku utrzymania *status quo* (23,1%; 29,3%; 36,0%). W przypadku zmniejszania wydatków na bezrobotnych preferencje społeczne są niejednoznaczne. Odnotowane różnice w liczebności poszczególnych grup są istotne statystycznie.

TABELA 6: *Preferencje respondentów dotyczące wielkości wydatków publicznych na obronność (wojsko) w podziale na trzy grupy dochodowe*

Grupa dochodowa/ Preferencje	I (0–1055 zł)	II (1060–1750 zł)	III (1760–25 000 zł)	Ogółem
Znacznie większe niż dotychczas	44 (12,5%)	35 (10,0%)	22 (6,6%)	102 (9,7%)
Trochę większe niż dotychczas	72 (20,5%)	90 (25,6%)	79 (22,5%)	241 (22,9%)
Takie same	136 (38,7%)	120 (34,2%)	163 (46,4%)	419 (39,8%)
Trochę mniejsze niż dotychczas	28 (8,0%)	38 (10,8%)	42 (12,0%)	108 (10,3%)
Znacznie mniejsze niż dotychczas	18 (5,1%)	20 (5,7%)	24 (6,8%)	62 (5,9%)
Trudno powiedzieć	53 (15,1%)	48 (13,7%)	20 (5,7%)	121 (11,5%)
Ogółem	351 (100%)	351 (100%)	351 (100%)	1053 (100%)

Wartości statystyk testowych: Chi-kwadrat Pearsona: 34,821; istotność asymptotyczna 0,000

Źródło: jak w tabeli 1.

Poparcie dla zmniejszenia wydatków na wojsko rośnie wraz ze wzrostem dochodów (por. tabela 6). Potwierdza to również spadek poparcia dla znacznego zwiększenia tychże wydatków (12,5%; 10,0%; 6,6%)²³. W pozostałych przypadkach preferencje społeczne podlegają wahaniom. Odnotowane różnice w liczebności poszczególnych grup są istotne statystycznie.

TABELA 7: Preferencje respondentów dotyczące wielkości wydatków publicznych na emerytury w podziale na trzy grupy dochodowe

Grupa dochodowa/ Preferencje	I (0–1055 zł)	II (1060–1750 zł)	III (1760–25 000 zł)	Ogółem
Znacznie większe niż dotychczas	195 (55,4%)	191 (54,4%)	123 (35,2%)	509 (48,4%)
Trochę większe niż dotychczas	118 (33,5%)	107 (30,5%)	154 (44,1%)	379 (36,0%)
Takie same	27 (7,7%)	43 (12,3%)	55 (15,8%)	125 (11,9%)
Trochę mniejsze niż dotychczas	1 (0,3%)	3 (0,9%)	4 (1,1%)	8 (0,8%)
Znacznie mniejsze niż dotychczas	1 (0,3%)	0 (0,0%)	2 (0,6%)	3 (0,3%)
Trudno powiedzieć	10 (2,8%)	7 (2,0%)	10 (2,9%)	27 (2,6%)
Odmowa odpowiedzi	0 (0,0%)	0 (0,0%)	1 (0,3%)	1 (0,3%)
Ogółem	352 (100%)	351 (100%)	349 (100%)	1052 (100%)
Wartości statystyk testowych: Chi-kwadrat Pearsona: 44,820; istotność asymptotyczna 0,000				

Źródło: jak w tabeli 1.

Poparcie społeczne dla znacznego wzrostu emerytur spada wraz ze wzrostem dochodu (55,4%; 54,4%; 35,2%) (por. tabela 7). Tendencję tę odnotowano wśród prawie połowy respondentów. Może być to rezultatem funkcjonującego jeszcze w 2011 r. kapitałowego systemu emerytalnego. Preferencje odnośnie do niewielkiego zwiększenia wydatków podlegają wahaniom. Poparcie dla utrzymania obecnego poziomu wydatków posiada tendencję wzrostową. Odnotowane różnice w liczebności poszczególnych grup są istotne statystycznie.

²³ Wydaje się, że obecnie ze względu choćby na konflikt na Ukrainie preferencje te uległyby zmianom.

TABELA 8: *Preferencje respondentów dotyczące wielkości wydatków publicznych na dotacje i wsparcie dla biznesu w podziale na trzy grupy dochodowe*

Grupa dochodowa/ Preferencje	I (0–1055 zł)	II (1060–1750 zł)	III (1760–25 000 zł)	Ogółem
Znacznie większe niż dotychczas	26 (7,4%)	28 (8,0%)	36 (10,3%)	90 (8,6%)
Trochę większe niż dotychczas	75 (21,4%)	87 (24,9%)	91 (26,0%)	253 (24,1%)
Takie same	110 (31,3%)	121 (34,6%)	139 (39,7%)	370 (35,2%)
Trochę mniejsze niż dotychczas	47 (13,4%)	51 (14,6%)	38 (10,9%)	136 (12,9%)
Znacznie mniejsze niż dotychczas	37 (10,5%)	26 (7,4%)	30 (8,6%)	93 (8,8%)
Trudno powiedzieć	56 (16,0%)	37 (10,6%)	16 (4,6%)	109 (10,4%)
Ogółem	351 (100%)	350 (100%)	350 (100%)	1051 (100%)
Wartości statystyk testowych: Chi-kwadrat Pearsona: 32,966; istotność asymptotyczna 0,000				

Źródło: jak w tabeli 1.

Wraz ze wzrostem dochodu rośnie poparcie dla przynajmniej niezmnieszenia wydatków na dotacje i wsparcie dla biznesu (por. tabela 8). Koresponduje to ze spadkiem poparcia w przypadku znacznego zmniejszenia ich wielkości. Wydaje się, że społeczeństwo może oczekiwać od państwa inwestycji prorozwojowych, stąd takie poparcie dla tej grupy wydatków. Odnotowane różnice w liczebności poszczególnych grup są istotne statystycznie.

TABELA 9: *Preferencje respondentów dotyczące wielkości wydatków publicznych na policję i wymiar sprawiedliwości w podziale na trzy grupy dochodowe*

Grupa dochodowa/ Preferencje	I (0–1055 zł)	II (1060–1750 zł)	III (1760–25 000 zł)	Ogółem
Znacznie większe niż dotychczas	40 (11,4%)	41 (11,7%)	48 (13,8%)	129 (12,3%)
Trochę większe niż dotychczas	100 (28,4%)	112 (32,0%)	121 (34,7%)	333 (31,7%)
Takie same	139 (39,5%)	127 (36,3%)	140 (40,1%)	406 (38,6%)
Trochę mniejsze niż dotychczas	25 (7,1%)	25 (7,1%)	20 (5,7%)	70 (6,7%)
Znacznie mniejsze niż dotychczas	9 (2,6%)	21 (6,0%)	10 (2,9%)	40 (3,8%)
Trudno powiedzieć	38 (10,8%)	24 (6,9%)	10 (2,9%)	72 (6,9%)
Odmowa odpowiedzi	1 (0,3%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)	1 (0,3%)
Ogółem	352 (100%)	350 (100%)	349 (100%)	1051 (100%)
Wartości statystyk testowych: Chi-kwadrat Pearsona: 29,332; istotność asymptotyczna 0,004				

Źródło: jak w tabeli 1.

Zapewnienie porządku wewnętrznego i właściwego wymiaru sprawiedliwości należą do podstawowych zadań państwa. Nie dziwi zatem, że wraz ze wzrostem dochodu rośnie poparcie dla zwiększenia wydatków w tym obszarze²⁴ (por. tabela 9). W pozostałych przypadkach poparcie społeczne podlega nieznacznym wahaniom. Odnotowane różnice w liczebności poszczególnych grup są istotne statystycznie.

TABELA 10: Preferencje respondentów dotyczące wielkości wydatków publicznych na świadczenia socjalne w podziale na trzy grupy dochodowe

Grupa dochodowa/ Preferencje	I (0–1055 zł)	II (1060–1750 zł)	III (1760–25 000 zł)	Ogółem
Znacznie większe niż dotychczas	113 (32,2%)	104 (29,6%)	72 (20,7%)	289 (27,5%)
Trochę większe niż dotychczas	134 (38,2%)	157 (44,7%)	155 (44,5%)	446 (42,5%)
Takie same	58 (16,5%)	62 (17,7%)	78 (22,4%)	198 (18,9%)
Trochę mniejsze niż dotychczas	12 (3,4%)	7 (2,0%)	23 (6,6%)	42 (4,0%)
Znacznie mniejsze niż dotychczas	8 (2,3%)	8 (2,3%)	8 (2,3%)	24 (2,3%)
Trudno powiedzieć	26 (7,4%)	13 (3,7%)	12 (3,4%)	51 (4,9%)
Ogółem	351 (100%)	351 (100%)	348 (100%)	1050 (100%)
Wartości statystyk testowych: Chi-kwadrat Pearsona: 31,994; istotność asymptotyczna 0,000				

Ź r ó d ł o: jak w tabeli 1.

Poparcie społeczne dla znacznego wzrostu wydatków socjalnych spada wraz ze wzrostem dochodu (32,2%; 29,6%; 20,7%) (por. tabela 10). Wzrasta natomiast dla utrzymania *status quo* lub niewielkiego wzrostu wydatków²⁵. Może to oznaczać, że co do zasady społeczeństwo popiera pomoc socjalną, ale tylko do pewnych rozmiarów. Odnotowane różnice w liczebności poszczególnych grup są istotne statystycznie.

²⁴ Wyższe dochody to zazwyczaj lepsze wykształcenie oraz wyższa świadomość społeczna wyrażona partycypacją wyborczą. Por. **T.J. Feddersen, W. Pesendorfer**, *The Swing Voter's Curse*, *The American Economic Review* 1996/86/3, s. 409; **B.S. Frey**, *Why do high income people participate more in politics?*, *Public Choice* 1971/11, s. 101.

²⁵ W ostatnim przypadku różnice pomiędzy II i III grupą są minimalne.

5. Zakończenie

Na podstawie przeprowadzonej analizy formułuje się następujące wnioski.

- Preferencje społeczne dotyczące wielkości sektora publicznego korespondują z założeniami przyjmowanymi w modelach polityki. Zwiększenia wydatków publicznych (zdecydowanie tak (77,9%) i raczej tak (69,9%)) oczekują przeważnie osoby o dochodach poniżej średniej i mediany (zdecydowanie tak (66,4%)).
- Przeciwnie zwiększaniu wydatków publicznych są przede wszystkim osoby o dochodach powyżej średniej (raczej nie (56,5%) i zdecydowanie nie (59,6%)) i mediany (raczej nie (72,2%) i zdecydowanie nie (75,0%)).
- Społeczne podejście do wydatków na poszczególne dobra publiczne różni się. Odmiennie podchodzi się do sektora publicznego jako całości oraz poszczególnych dóbr publicznych.
- Wzrostowi dochodu towarzyszy wzrost społecznego poparcia dla zwiększenia wydatków na: wymiar sprawiedliwości i policję, oświatę oraz dotacje dla biznesu. Ta ostatnia wielkość wydaje się odzwierciedlać oczekiwania od państwa inwestycji prorozwojowych.
- Wzrostowi dochodu towarzyszy spadek poparcia dla zwiększenia wydatków na bezrobotnych oraz dla znacznego wzrostu wydatków socjalnych.

Bibliografia

Opracowania:

- Atkinson B. Anthony, Joseph E. Stiglitz**, *Lectures on Public Economics*, McGraw-Hill, New York 1980.
- Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00023&plugin=1>
- Feddersen J. Timothy, Wolfgang Pesendorfer**, *The Swing Voter's Curse*, *The American Economic Review* 1996/86/3, s. 408–424.
- Frey S. Bruno**, *Why do high income people participate more in politics?*, *Public Choice* 1971/11, s. 101–105.
- Henrekson Magnus**, *Wagner's Law – a spurious relationship?*, *Public Finance* 1993/40 (2), s. 406–415.
- Hindriks Jean, Gareth D. Myles**, *Intermediate Public Economics*, MIT Press, 2006.
- Lamartina Serena, Andrea Zaghini**, *Increasing public expenditures: Wagner's Law in OECD countries*, *German Economic Review* 2011, 12 (2), s. 149–164.
- Mueller C. Dennis**, *Public Choice III*, Cambridge University Press, Cambridge–New York 2003.

Owsiak Stanisław, *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

Persson Torsten, Guido Tabellini, *Political Economics. Explaining Economic Policy*, MIT Press, 2000.

Polskie Generalne Studium Wyborcze, <http://isppan.waw.pl/pgsw>

Stiglitz E. Joseph, *Ekonomia sektora publicznego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.

Radosław PIWOWARSKI

INCOME DISTRIBUTION AND SOCIAL PREFERENCES FOR THE SIZE OF PUBLIC SECTOR AND SOME PUBLIC GOODS

(Summary)

In many political economics models, it is commonly assumed that wealthy people prefer smaller size of public sector (less amount of public goods supplied) than the poor. The purpose of this article is to verify the relationship between the income distribution and social preferences for the size of the public sector and quantity of some public goods supplied. To complete the goal data collected under the project Polish General Election Study (PGSW) from parliamentary elections in Poland for the year 2011 is used. By the use of statistical methods distribution of social preferences for the size of public sector and public goods into the income groups is verified. Empirical data supports political economics models assumption about social preferences concerning the size of public sector. Results differ between different public goods.

Keywords: income distribution; public goods; social preferences